Шифр «Сквер Франка»

Етнотрадиції в ландшафтній організації території скверу ім. І. Франка в Києві

ЗМІСТ

ВСТУП 4

1. ЕТНОТРАДИЦІЇ В ЛАНДШАФТНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ МЕМОРІАЛЬНИХ ОБ'ЄКТІВ 5

2. ПЕРЕДПРОЕКТНЕ ВИВЧЕННЯ ТЕРИТОРІЇ ОБ'ЄКТА БЛАГОУСТРОЮ 9

2.1 Містобудівельна характеристика території об'єкту проектування та аналіз елементів, розміщених в його в межах. 9

2.2 Аналіз особливостей озеленення та благоустрою території об'єкту проектування 10

3. ПРОЄКТНІ ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО БЛАГОУСТРОЮ ТЕРИТОРІЇ СКВЕРУ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ЕТНОТРАДИЦІЙ 12

3.1 Функціонально-планувальна організація території 12

3.2 Обґрунтування добору рослин для озеленення території 13

3.3 Добір садово-паркового обладнання, малих архітектурних форм та особливості їх застосування 19

ВИСНОВКИ 25

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 27

ДОДАТКИ 31

ВСТУП

В даний час озелененню та благоустрою міського середовища приділяється особлива увага, про що говорить принциповий перехід від вирішення суто утилітарних завдань до створення гармонійного середовища, що має певну естетичну цінність [6]. Нині особливо гостро постає питання розробки рекомендацій щодо екологічного та ландшафтного поліпшення вуличних, паркових, і лісопаркових насаджень великих міст України. Одним з найефективніших рішень цієї проблеми є правильне функціонально-організоване озеленення території міста: створення та реконструкція парків відпочинку, скверів тощо [7].

Етноботанічні мотиви при формуванні урбаністичного середовища спрямовані на збереження етнокультурних традицій, що визначають культурну ідентичність українського народу, але, варто зазначити, що на сучасному етапі аспект етнотрадицій недооцінюється в ландшафтній архітектурі та містобудуванні.

Тема етнотрадицій широко розкрита в ландшафтній організації меморіальних об’єктів та підіймається у дослідженнях Олексійченко Н.О. та ін. [18]. Елементам етноботанічних досліджень присвячені роботи вчених ботаніків, істориків, ландшафтних архітекторів: Агапкіної Т.А. [22], Коломієць В.П., Шамота А.М. [21], Косенка І.С. [17], Косенка И. С. [16], Гатальської Н.В. [9] та багатьох інших.

Метою дослідження є розробка проєктних пропозицій щодо реконструкції території скверу ім. І. Франка (м. Київ), створення «зеленого фойє» з використанням етнотрадицій, в якому відвідувачі очікують початку театрального сеансу, архітектурно-організованого, обрамленого монументами і зеленими насадженнями простору, що входить в загальну систему міських ландшафтів м. Києва.

РОЗДІЛ 1
ЕТНОТРАДИЦІЇ В ЛАНДШАФТНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ МЕМОРІАЛЬНИХ ОБ'ЄКТІВ

Історія розвитку садово-паркового мистецтва своїм корінням сягає стародавніх часів, яке розвивалося на певних традиціях різних епох і розвитку різних цивілізацій, тому сформувався тісний зв'язок з їх етнічними особливостями. Термін «етноботаніка» вперше вжив, молодий ботанік Пенсільванського університету Джон Харшбергер у 1895 р., визначивши її предмет як «рослини, що використовуються первісними і туземними народами» [29]. Сьогодні елементи етноботанічних досліджень можна знайти в працях вчених ботаніків, істориків, ландшафтних архітекторів, таких як: Агапкіна Т.А. [22], Коломієць В.П., Шамота А.М. [21], Косенко І.С. [17], Косенко И. С. [16], Олексійченко Н.О. та ін. [18], Гатальської Н.В. [9] та багатьох інших.

Етноботанічні традиції в агрономії, фармації та садово-парковому дизайні застосовувалися упродовж всієї історії розвитку людства, адже кожна історична епоха формувала характерні антропогенні ландшафти, в яких знаходили відображення соціальна структура суспільства, економічні досягнення, національні особливості культури і побуту, художні прийоми формування архітектурно-ландшафтного середовища [19].

Головною метою літературного огляду був аналіз існуючих наукових праць та матеріалів, які розкривають використання етнотрадицій в ландшафтній організації меморіальних об'єктів та їх важливості у формуванні садово-паркових ландшафтів, їхній вплив на сприйняття людиною оточуючого середовища. В результаті проведення роботи було ознайомлено із низкою літературних та електронних джерел, які дають відповіді на теоретичні питання, поставлені у ході роботи.

Насамперед, аналізуючи наукові літературні джерела щодо питання використання етнотрадицій в ландшафтній організації меморіальних об'єктів, присвячених культурним діячам, варто згадати про працю Білоуса В. І.

«Садово-паркове мистецтво: Коротка історія розвитку та методи створення художніх садів», а саме про теоретичні засади створення садів та парків, власне поняття садово-паркового мистецтва загалом, яке може бути визначене як мистецтво створення садів, парків та інших об'єктів озеленення за допомогою засобів та прийомів із використанням природних та інших матеріалів, що виражає певний ідейний зміст у художніх образах. У свою чергу, образ парку – притаманна садово-парковому мистецтву специфічна форма відображення дійсності. У композиції садів і парків образ створюється різними засобами, але найчастіше пов'язується з видатним монументом, спорудою, виразною і характерною панорамою пейзажу. Символічне значення подібного об'єкта співвідноситься з тим чи іншим змістовним явищем, історичною подією, знаменним досягненням і т.д. Своєрідність художнього образу парку обумовлена соціально-історичним контекстом, природними особливостями цієї території, конкретною містобудівною ситуацією [5].

Одним з класичних прикладів тематичного саду є Національний дендрологічний парк «Софіївка» НАН України, який був створений на основі Древньогрецької міфології та Гомерівської Одиссеї, а нині являє собою комплекс тематичних садів об'єднаних спільною ідеєю але відрізняються віком, функціональним призначенням, смисловим навантаженням, належать різним національним культурам, що безпосередньо впливає на оточуюче середовище, озеленення та благоустрій міського середовища.

Сучасні дослідження науковців Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка, у зв'язку з інтенсивною інтеграцією України в світову культуру, спрямовані на створення на території ботанічного саду Садів Світу, щоб показати різноманітність рослин і самобутність культур інших країн. Нині НБС став провідною установою з демонстрації унікальної природної і культурної спадщини різних регіонів і народів Світу [28].

Заслуговують на увагу результати досліджень меморіальних парків м. Києва. Зокрема, Олексійченко Н.О. та ін. (2017) виділяють прямі та опосередковані засоби вираження ідейного навантаження парку, які можуть

сприяти вірному трактуванню інформаційної структури та символічних значень, так і нівелювати їх. До прямих можуть бути віднесені засоби вираження, форма яких безпосередньо відображає зміст об'єкта, а опосередковані – вказують на загальний образ та можуть підсилювати значення прямих засобів. Опосередковані засоби діють на основі алегорій, закладених в їхній художній образ (уособлень абстрактних понять, зображення їх через асоціативно близькі предмети), символів – образів максимального ступеня узагальнення та експресії, що виражають ідею або відмінну рису певної події або явища.

Наприклад, рослини у меморіальних парках, як правило, виступають опосередкованими носіями ідейного навантаження завдяки символізму та асоціативному сприйняттю їх форми, кольору текстури тощо. Під час вибору дерева або куща – рослинної домінанти композиції – враховують традиційно сформовані в певному соціумі символічні значення рослин, наприклад, представників родів *Quercus* L., *Cedrus* Trew., *Platanus* L. – символи могутності й сили; *Populus alba 'Pyramidalis', Populus nigra* var. *italica* Münchh. – дерева вічної пам'яті (Олексійченко та ін., 2017).

Опираючись на іноземні праці (Rautalin et al., 2001 [34]; Gundersen & Frivold, 2008[31]; Lindemann-Matthies & Bose, 2007 [32]) зазначено, що поряд із символічним контекстом велике значення мають морфологічні особливості рослин, які спрямовані на активізацію асоціативного сприйняття. Зокрема, дерева і кущі, які мають плакучу форму крони, а також темнолистяні рослини застосовуються для підсилення відчуття скорботи і жалоби. Окрім того, важливими ознаками, пейзажів, що впливають на сприйняття людиною є висота дерева або рослинного угруповання загалом (Rautalin et al., 2001[34]; Gundersen & Frivold, 2008 [31]; Lindemann-Matthies & Bose, 2007 [32]).

На важливості впливу насаджень на сприйняття меморіалів наголошують Galev, Gurkova & Galev (2016), говорячи про цілісність сприйняття пам'ятника та рослин, що його оточують.

Отже, поряд із тим, що рослини є допоміжним елементом вираження ідейного навантаження ландшафтного об’єкту, вони вважаються особливо потужним фактором впливу на сприйняття візуальної якості пейзажів, що підкреслюється рядом дослідників (Lindemann-Matthies & Bose, 2007 [32], Thorpert & Nielsen, 2014, Polar & Akay, 2015 [33]), Galev, Gurkova & Galev, 2016 та ін.). Такі обставини обумовлюють доцільність аналізу особливостей використання насаджень в контексті їх впливу на формування образно-символічної структури меморіального парку за рахунок етнокультурних традицій, які сформувалися в межах України.

Етнотрадиції «передаються» рекреантам через вплив форми, розміру, кольору та текстури рослин. Гатальська Н.В. зазначала, що в межах меморіальних парків Києва відмічено як позитивний, так і негативний вплив форми, розміру, кольору та текстури рослин на сприйняття меморіальних архітектурних компонентів. Дуже поширеною в меморіальних парках є *Viburnum opulus* L., яка підкреслює їх ідейне навантаження за рахунок плодів та листків у осінньому забарвленні, а також символічного значення рослини, що є частиною етнотрадицій українського народу.

Варто зазначити, що етнотрадиції в ландшафтній організації меморіальних об’єктів, присвячених культурним діячам, можна «передавати» рекреантам не тільки за допомогою рослинних угруповань та квітникового оформлення. Також заслуговують на увагу, а іноді грають визначальну роль у вираженні самобутності паркового середовища витвори мистецтва, малі архітектурні форми різного функціонального призначення, садово-паркове обладнання, мощення дорожньо-стежкової мережі тощо.

У непростих умовах сьогодення, в умовах інтенсивної трансформації міського середовища етноботанічні мотиви залишаються найчистішим джерелом збереження етнокультурних традицій, що визначають культурну ідентичність українського народу.

РОЗДІЛ 2
ПЕРЕДПРОЕКТНЕ ВИВЧЕННЯ ТЕРИТОРІЇ ОБ'ЄКТА БЛАГОУСТРОЮ

2.1. Містобудівельна характеристика території об'єкту проектування та аналіз елементів, розміщених в його в межах

Сквер ім. Франка знаходиться в центральній частині міста Києва недалеко від станції метро «Хрещатик» у Печерському району на площі та біля театру Івана Франка в межах вулиць вулицями Архітектора Городецького, Ольгинською та Станіславського [20]. Територія скверу займає площу 0,33 га, з усіх сторін оточена проїжджою частиною. Розташування в центрі міста, розвинена транспортна система міста забезпечують безперервний потік відвідувачів.

За результатами аналізу містобудівельної ситуації виконано ситуаційний план території об'єкта проектування на основі картографічних матеріалів та супутникової зйомки Google (дод. А.1).

На північному сході, південному та північному заході біля площі знаходиться зони для паркування. На півночі знаходяться пішохідні переходи, що перебувають в незадовільному стані і потребують ремонту.

В безпосередній близькості з територією розміщуються: Національний академічний драматичний театр ім. Івана Франка» (на південному сході), головний офіс «Київтеплоенерго» (на південному заході), Адміністрація Президента України (на південному сході), Почесне консульство Чилі (на північному сході), Почесне консульство Гвінеї (на півдні), Міжнародний центр культури на мистецтв профспілок України (на півночі), галерея «Боско» (на північному сході) та декілька десятків кафе і ресторанів. Також очують проектну територію житлові забудови, що зумовлює протяжність маршрутів транзитного руху пішоходів через неї.

Територія має розвинену інженерну інфраструктуру та забезпечена всіма мережами. Територія проектування розташовується поза охоронними зонами

об’єктів природно-заповідного фонду та охоронюванного ландшафту, знаходиться поза межами охоронних зон повітряних ліній електропередачі (ПЛ-330 кВ, 110 кВ та 35 кВ). Санітарно-захисні зони в межах проектування відсутні. Санітарні розриви від існуючих автостоянок витримані [11]. Пункти дотримано згідно ДБН Б.2.2-12:2018 «Планування і забудова територій».

Територія проектування розташована у межах історичних ареалів. З 1944 року – площа Франка, на честь Івана Франка. Пізніше назва була уточнена – площа Івана Франка. На площі розташований Національний академічний драматичний театр імені Івана Франка. Сквер містить на своїй території об’єкти культурної спадщини. На території розташовані монументи, у сквері по центру площі – пам'ятники українським акторам Миколі Яковченку і Гнатові Юрі (скульптори Володимир та Олексій Чепелики) [20].

2.2. Аналіз особливостей озеленення та благоустрій території об’єкту проектування

Основними ландшафтно-утворюючими видами на території скверу є *Aesculus hippocastanum* L., *Acer platanoides 'Globosum', Tilia cordata* Mill., *Spiraea* L. (5 шт.), які зростають у солітерних, групових та рядових посадках. Головним елементом скверу є центральний майданчик з фонтаном (дод. А.2).

На території об’єкту проектування споруджено монументи: на місці втраченого будинку Дьякова — пам'ятник Іванові Франку (відкрито 1956 року, скульптори О. О. Супрун і А. Ю. Білостоцький, архітектор М. К. Іванченко), у сквері по центру площі — пам'ятники українським акторам Миколі Яковченку і Гнатові Юрі (скульптори Володимир та Олексій Чепелики), біля входу до камерної сцени – пам'ятну скульптуру режисера Сергія Данченка (скульптори Володимир та Олексій Чепелики) [20].

Характеризуючи елементи благоустрою варто звернути увагу на наявність твердих видів покриття доріжок і майданчиків, а також наявність застарілих малих архітектурних форм утилітарного призначення (лави та урни), елементів освітлювального обладнання.

Існуюча ширина головних доріг скверу менше 3 м, що суперечить нормативним вимогам [10], а ширина другорядних доріжок перебуває в межах норми, від 2 до 3 м.

Відповідно до нормативно правової документації кількість компонентів об’єктів благоустрою на 1 га території для скверів має бути в таких межах: 190 шт. дерев, 1510 шт. кущів, 50 кв. м квітників та 0,72 га газонів [10]. За аналізом існуюча кількість компонентів об’єктів благоустрою за всіма показниками є недостатньою для цієї території.

На підставі аналізу існуючого стану території проектування можна сформулювати наступні основні проблемні питання щодо озеленення та благоустрою території: нерівномірний розподіл елементів благоустрою; малі архітектурні форми потребують реконструкції; планувальна структура вимагає вдосконалення; недостатня МАФ утилітарного призначення; нерівномірність озеленення території загального користування; недостатня кількість декоративно-листяних і декоративно-квітучих рослин; відсутність ландшафтних квітникових композицій; незадовільний догляд за територією скверу.

РОЗДІЛ 3

ПРОЄКТНІ ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО БЛАГОУСТРОЮ ТЕРИТОРІЇ СКВЕРУ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ЕТНОТРАДИЦІЙ

3.1 Функціонально-планувальна організація території

Сквери, що створюють на площах загальноміського або районного значення, а також перед окремими великими громадськими будівлями (театрами і т.д.), призначені головним чином для короткочасного відпочинку громадян. Основа архітектурно-планувальної композиції скверу визначається характером навколишньої забудови. Наприклад, сквери біля театрів використовуються влітку як своєрідні фойє, в яких відвідувачі очікують початку сеансу.

Суттєві зміни планувальної структури скверу: запропоновано створення головного входу, який буде розміщено (орієнтація вхідної зони – південний схід) навпроти театру; перенесення додаткового входу, що сполучає територію театру з двома пішохідними переходами (орієнтація вхідної зони – північ); пересування зони паркування, що заважає відвідувачам потрапити до скверу зі сторони театру (орієнтація – південний схід); створення зони паркування на південному заході, яка не буде заважати пересуванню рекреантів; створення додаткових пішохідних переходів (орієнтація вхідної зони – південний схід та південний захід) задля безпечного переходу доріг зі сторони театру та головного офісу «Київенерго». Зміни у планувальній структурі обумовлені турботою про комфортом та безпеку рекреантів під час їх пересування на територію скверу, задля покращення планувальної структури скверу.

Загальні функції насаджень території скверу: формування об’ємно-просторової структури – розподіл простору на функціональні зони, задля пропорцій та масштабу сприйняття середовища; задля силуету, структури обрамлення, кольору та тону пейзажів, їх мінливості; для створення композиційних домінант, локальних акцентів, підкреслення композиційних вісей, формування перспектив; гармонізація архітектурних компонентів в

парковій композиції (для створення фону, підкреслення графічної структури фасадів, колориту тощо); для формування мікроклімату [23].

Концептуальна схема подана у біло-червоній гаммі (дод. Б.1) з використанням орнаментів українських вишиванок, бо «моду» на вишиванку у поєднанні з європейським костюмом започаткував Іван Франко [25].

3.2. Обґрунтування добору рослин для озеленення території

Добір рослин для використання на об’єкті проєктування проведено з врахуванням дендрологічних принципів – екологічного (врахування потреби рослин до екологічних особливостей місцевості), фізіономічного (формування рослинних угруповань за гармонійним поєднанням декоративних ознак), фітоценотичного (враховує можливість створення угруповань-фітоценозів, наближених до природних) і систематичного (створення рослинних угруповань, які базуються на приналежності рослин до однієї систематичної одиниці (виду, роду, родини)).

Захист від негативного впливу проїзжої частини забезпечить «жива стіна» захисту з граба звичайного (*Carpinus betulus* L.) та насадження граба звичайного *'Columnaris' (Carpinus betulus 'Columnaris').* Обрано граб, бо він є стійким до негативного впливу міста та прекрасно зростає на території Києва. Звернуто увагу на відношення рослин до інсоляції та зону морозостікості (для Києва – 5). Підбір асортименту складався згідно за каталогом («Каталог перспективного асортименту дерев і кущів для озеленення Києва та приміської зони» [13]) для екотопу міських парків, садів, скверів. Отже, певний комплекс екологічних факторів (повітряний, водний, температурний, мінерального живлення, температурно-радіаційний та ін.) на території Києва цілком відповідає обраним рослинам.

Фізіономічний принцип при доборі рослин був дуже важливий, адже сквер має бути святково-урочистий, звертаючи увагу на головну споруду – театр І.Франка. Саме тому було обрано дерева на штамбі липу широколисту (*Tilia*

platyphyllos Scop.) та клен гостролистий (*Acer platanoides 'Crimson Sentry')*. Сквер має червоні акценти – листя клена гостролистого (*Acer platanoides 'Crimson Sentry')* та червоні квіти: троянда гібридна *'Dame de Coeur' (Rosa hybrida 'Dame de Coeur')*, троянда гібридна *'Samourai' (Rosa hybrid 'Samourai')* троянда гібридна *'Nina Weibull' (Rosa hybrid 'Nina Weibull').* Стрижені форми живоплотів та «живих стін» створені з використанням регулярного прийому планування: живопліт з туї західної *'Danica' (Thuja occidentalis 'Danica'), а «*жива огорожа», що створює «боскет – кабінет» з грабу звичайного *(Carpinus betulus* L.*).*

Фітоценотичний принцип включає в собі й екологічний, адже передбачає використання рослин, що природно зростають в межах одного фітоценозу, тож мають однакові екологічні особливості. Насадження сформовані на основі фітоценотичного принципу є найжиттєздатнішими. При доборі враховувся цей принцип, а також з допомогою «Каталогу перспективного асортименту дерев і кущів для озеленення Києва та приміської зони» [13] для екотопу міських парків, садів, скверів.

Систематичний принцип також був використаний при доборі асортименту рослин. Наприклад, для захисту території обрано рослини одного виду – граб звичайний (*Carpinus betulus* L.).

На основі аналізу ситуаційного плану і містобудівельної ситуації об’єкту проектування, залежно від його функціонального призначення при розробці концептуальних рішень, запропоновано створення насаджень лінійного типу з відповідною захисною функцією. Враховуючи функціональне призначення об’єкту та зовнішні чинники негативного впливу на територію скверу, добрано види рослин з відповідними вимогами згідно концептуального плану.

Оточує територію скверу – проїжджа дорога. Вона не виконує функцію транзитного руху транспорту, а лише веде до головної споруди площі – театру І. Франка і будівлі Київенерго, виконуючи функцію стоянки. Але незважаючи на це, автомобільні вихлопи все ж будуть заважати рекреантам скверу. Запропоновано створення насаджень лінійного типу з граба звичайного

(*Carpinus betulus* L.), опираючись на його стійкість до негативних чинників міста. Задля кращого захисту пропонується зробити з нього «живу стіну». Додатково пропонується висадити граб звичайний *'Columnaris' (Carpinus betulus 'Columnaris')* який теж буде виконувати функцію захисту від надлишкової інсоляції на території скверу.

Запропоновано використання наступних елементи ландшафтного об'єкту: об'ємні елементи: відносна рівність висоти, ширини та довжини; площинні елементи: відносна рівність двох величин при незначних розмірах третьої; лінійні елементи: переважання однієї величини над двома іншими [26]. Запропоновано, що у ролі об'ємних компонентів будуть виступати: вазони з квітами, які любив Іван Франко, групи та боскети. Пропонуються квітникові рослини, що любив І. Франко: хризантеми (*Chrysanthemum* L.), незабудки (*Myosotis* L.)

Деревна група з липи широколистої (*Tilia platyphyllos* Scop.) та клена гостролистого (*Acer platanoides 'Crimson Sentry'*). Задля підвищення декоративності пропонується висаджувати дерева на штамбі, бо це одна з найефектніших форм насаджень. Боскети з граба звичайного (*Carpinus betulus* L.). Група з троянд: троянда гібридна *'Dame de Coeur' (Rosa hybrida 'Dame de Coeur')*, троянда гібридна *'Samourai' (Rosa hybrid 'Samourai')* троянда гібридна *'Nina Weibull' (Rosa hybrid 'Nina Weibull').*

У ролі горизонтальних площинних компонентів буде виступати партерний газон. У ролі лінійних компонентів будуть виступати живоплоти та «живі стіни» з граба звичайного (*Carpinus betulus* L.) та туї західної *'Danica' (Thuja occidentalis 'Danica')*

Пропонується посадка регулярних насаджень: боскет, группа. За природними умовами саме регулярний прийом планування більше підходить даній рівнинній території [11, 15].

Боскет орієнований з усіх сторін на периферії, створений з «живих стін», в композиції скверу буде виконувати наступні функції: захист території парку від зовнішнього впливу; розчленування простору; маскування небажаних

елементів; формування силуету; створення фону для декоративних акцентів пропонується зробити з граба звичайного (*Carpinus betulus* L.)

Групи, що запропоновані на закритих і напіввідкритий просторах, орієнтовані з усіх сторін, мають композиційне та функціональне значення: створення поступового переходу просторів; композиційні домінанти або акценти елементи газону; підкреслення перехресть та вигинів дорожньо-стежкової мережі [12]. Деревна група з липи широколистої (*Tilia platyphyllos* Scop.) та клена гостролистого (*Acer platanoides 'Crimson Sentry'*).

Доречним буде створити живопліт – нешироке, лінійне насадження різної висоти, форми та виду рослин, створене для отримання зімкнутих непроникних насаджень [1]. Залежно від формування – стрижений. Живопліт буде розміщено в центральній та прогулянковій зоні, задля обрамлення території та її композиційних вісей [14]. А «живу стіну», завдяки своїй висоті, краще буде розмістити на периферії скверу з усіх сторін, з функціональним призначенням – захист території скверу від проїжджої частини. «Жива огорожа» створює «боскет – кабінет» для ідеального усамітнення, під час очікування вистави театру, що буде цілком поєднувати об'ємно-просторову структури об'єкту з архітектурно-планувальною композицією – використовуючись як своєрідні фойє, в яких відвідувачі очікують початку сеансу. Живопліт з туї західної *'Danica' (Thuja occidentalis 'Danica'), а* «жива огорожа», що створює «боскет – кабінет» з граба звичайного *(Carpinus betulus* L.*).*

Подана кількісна структура видового і внутрішньо-видового різноманіття деревних і кущових рослин (табл. 3), розрахована одночасно з добором рослин і пропозиціями їхнього використання у відповідних типах посадок з урахуванням нормативних відстаней між рослинами.

Під час добору рослин для квітникового оформлення території зроблено акцент на символіку у творчості І. Франка та на сам образ поета, тому особливості квітування відійшли на другий план, підкреслюючи, перш за все, призначення скверу.

Таблиця 3

Асортимент рослин на території скверу ім. І. Франка

№	Українська назва	Латинь	Кількість рослин, шт.
Листяні рослини:			
1	Граб звичайний	*Carpinus betulus* L.	228
2	Граб звичайний *'Columnaris'*	*Carpinus betulus 'Columnaris'*	12
3	Липа широколиста	*Tilia platyphyllos* Scop.	12
4	Клен гостролистий *'Crimson Sentry'*	*Acer platanoides 'Crimson Sentry'*	8
5	Троянда гібридна *'Dame de Coeur'*	*Rosa hybrida 'Dame de Coeur'*	4
6	Троянда гібридна *'Samourai'*	*Rosa hybrid 'Samourai'*	4
7	Троянда гібридна *'Nina Weibull'*	*Rosa hybrid 'Nina Weibull'*	4
Хвойні рослини:			
5	Туя західна *'Danica'*	*Thuja occidentalis 'Danica'*	300
Всього:			572

Вазони з квітами не займають багато площі, але все ж прикрашають компактну територію скверу. Колірна гамма є біло-червоною з зеленими та блакитними акцентами, що підкреслює урочистість скверу, нагадує вишиванку та «відносить» нас до головної постаті скверу – І. Франка. Автор дуже любив різні квітникові рослини і часто згадував їх у своїй творчості. Для вазонів з улюбленими квітами І. Франко обрано хризантеми (*Chrysanthemum* L.) та незабудки (*Myosotis* L.)

Дякуючи архівам Тараса Франка, стало відомо, що у 1946 році український вчений-селекціонер Йосип Якович Магомет на Сквирському дослідному полі Українського науково-дослідного інституту овочівництва та картоплі Міністерства сільського господарства Української РСР, внаслідок вільного схрещування змішаним пилком трьох сортів Китайської півонії, а саме «Рубра Максіма» х «Суперба» х «Верзікольор», вивів новий сорт – півонія

повна (*Peonia Chinensis Flore Plena*). Вивчення та селекційне оформлення гібридного сіянця було завершено у 1958 році [35]. За проханням Максима Рильського назвали цей сорт «ІВАН ФРАНКО» (рис.3.1, 3.2).

Рис. 3.1 – Півонія (сорт «І. Франко»)

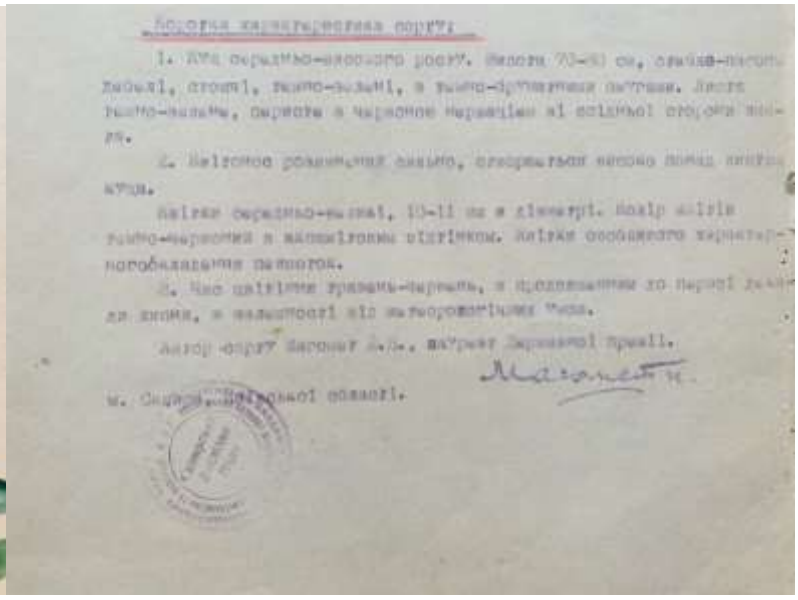

Рис.3.2 – Коротка характеристика сорту «І. Франко», що знайдена в архівах

Найбільш зримо символіка квітів есплікується у новелі “Сойчине крило”, де квіти у різних видових варіаціях стають лейтмотивним образом, який розгортається синхронно до розвитку почуттів героїв. На початку твору експозиційним флористичним образом є хризантеми: у затишнім кабінеті самотнього чоловіка “скрізь по столиках цвіти – хризантеми … різних кольорів і різних відмін” [35] — його улюблені квіти. Образ хризантем – не випадковий рослинний антураж самітника, а певний психологічний знак його внутрішньої природи, яка за символікою цих квітів увиразнює осінній настрій (осінній вік), відхід від справ, спокій, ученість, самовпевненість. Одне з домінантних значень хризантеми – довголіття, те, що виживає (оскільки ця квітка витримує морози) – виразно спроектоване на внутрішній світ самітника, імпліцитно наявне у сфері його почуттів: це довговічність кохання, хоч і давно похованого у ніжних підвалинах душі [27].

Емблемою вірного кохання в поезії І. Франка, як і в українській лінгвоментальній традиції, стає ще одна його улюблена квітка – незабудка [27]:

Як двоє люблять, а ждуть
Розлуки хоч би на часок,
То одно одному дають
На пам’ять незабудь-цвіток [35]

Троянди найкраще підкреслюють урочистість театру, а для її підсилення обрана червона гамма. Червоні квіти мають: троянда гібридна *'Dame de Coeur' (Rosa hybrida 'Dame de Coeur')*, троянда гібридна *'Samourai' (Rosa hybrid 'Samourai')* троянда гібридна *'Nina Weibull' (Rosa hybrid 'Nina Weibull').* До того ж троянди прекрасно почувають себе на сонці, а саме орієнтацію між центральною та прогулянковою частиною скверу обрано для кущової групи з троянд, бо рівень інсоляції у цій зоні є найбільшим.

3.3. Добір садово-паркового обладнання, малих архітектурних форм та особливості їх застосування в межах об’єкту проєктування.

Садово паркові споруди та обладнання запроектованої території включають МАФ та водну гідроспоруду. Малі архітектурні форми (МАФ) – це споруди, призначені для архітектурно-планувальної організації садів і парків, створення комфортного відпочинку відвідувачів, ландшафтно-естетичного збагачення території в цілому. Малі архітектурні форми представлені інженерними спорудами включають: стічні решітки, великі ліхтарі. Запроектовано МАФ утилітарного призначення: лави, ліхтарі, сміттєзбірники (дод Б.2). Також, будуть використані споруди монументального та декоративного призначення (дод. Б.3): скульптури, вази. Запроектовано гідроспоруду – фонтан. Все створено у класичному стилі. Білий та червоний колір переважають, бо вони є домінуючими в колірний гаммі скверу, підкреслюючи стилістику території.

Стічні решітки представлені у мідному і чавунному оформленні. Чавунні решітки будуть розташовані по всій території скверу та у зоні автостоянки біля

бордюру, чорний колір не буде привертати увагу рекреантів (дод. Б.4). Мідні решітки у золотому оздоблені будуть прикрашати вхідні зони, але створені в меншому розмірі, щоб не заважати та занадто не акцентувати увагу відвідувачів. Систему поверхневого водовідведення з метою захисту від засмічення і для безпеки пішоходів закриваються решітками. Вони запобігають потраплянню всередину різноманітного сміття та листя, забезпечують безперешкодне переміщення людей (дод. Б.5).

Великі ліхтарі зроблені з металу під зістарену бронзу у класичному стилі. Завдяки своїй висоті призначені для освітлювання зони паркування та пішохідної частини зі сторони театру (дод. Б.6). Саме темне оформлення ідеально підходить, тому як воно не буде відволікати рекреантів, але задля «підтримки» стилістики театру обрано саме класичне оформлення. Запроектовано 12 шт.

Лави – дерев'яні, білого кольору. Функція лав – це короткочасний відпочинок рекреантів, задля підвищення декоративності обрано естетично-привабливі лави з білого дерева. Білий є одним з домінуючих кольорів. Орієнтовані для відпочинку у прогулянковій зоні та центральній (рис.3.3). Запроектовано 16 шт.

Рис. 3.3 – Білі дерев'яні лави

Сміттєзбірники – кам’яні під світлий мармур (дод Б.7) виконують утилітарне призначення, використовуються задля підтримки чистоти скверу та комфорту відпочинку рекреантів і розташовуються у всіх функціональних зонах скверу (всього запроектовано 27 шт.). Для підвищення декоративності території обрано саме кам’яне оздоблення, а білий колір гармонійно підтримує колористику інших елементів скверу.

Освітлювальне обладнання – ліхтарі, що пропонуються з одним світильником, а обладнання архітектурно-декоративного освітлювання для підсвічування монументів у центральній частині скверу. Ліхтарі з білим плафоном, арматура оформлена червоним кольором (рис. 3.4). Біло-червона гамма обрана, бо саме ці кольори є домінуючими в стилістиці території. Ліхтарями з одним світильником оздоблена вся територія скверу. Ліхтарі, що підсвічують монументи у центральній частині скверу (рис.3.5) були обрані чорного кольору, бо не мають відволікати увагу відвідувачів від монументів (запроектовано 56 шт. з одним плафоном, для монументів – 4 шт.).

Рис. 3.4 – Ліхтарі з одним світильником

Рис. 3.5 – Декоративні ліхтарі, які підсвічують монументи

Монументи, які планується відреставрувати, будуть розташовані у центральній частині скверу – пам'ятники українським акторам Миколі Яковченку (дод. Б.8) і Гнатові Юрі (дод. Б.9) (скульптори Володимир та Олексій Чепелики). Герої монументів – народні артисти УРСР, що довгий час працювали у театрі І. Франка та вже стали його «символами». Виготовлені монументи з бронзи, оскільки вона не руйнується і не забруднюється, утворивши на своїй поверхні захисну плівку.

Вазони для квітів пропонуються в різному оформленні. Оздоблені деревом у традиційному українському стилі будуть використані для червоної півонії, названої на честь Івана Франка. Декоративну функцію доповнює символізм, що підкреслить український настрій поета. Вазони прикрасять прогулянкову зону, всі вхідні зони (рис.3.6) та монументи у центральній частині скверу (всього запроектовано 23 шт.). Вони мають локальне композиційне значення, тобто виконують роль композиційних акцентів та вимагають координації з оточуючим середовищем.

Рис. 3.6 – Білі вазони з хризантемами в різних частинах скверу.

Для білих хризантем (*Chrysanthemum* L.) запропоновано вазони з лаконічного білого дерева, що будуть оформляти доріжки з трьох основних вхідних зон до центральної частини скверу, також слугуватимуть фоном для монументів та будуть контрастувати з ними, тим самим підкреслюючи їх значущість як основних акцентів цих ділянок (рис. 3.7). Білі кам'яні вазони під мармур з хризантемами (*Chrysanthemum* L.), створені для підкреслення вхідних зон (запроектовано 10 шт.). Незабудки, як символічні квіти, вирішено використати в ампельному озелененні (див. рис. 3.4 і 3.6). Використання таких опосередкованих засобів для розкриття ідейного навантаження території, а саме етноботанічних мотивів, відіграє значну роль в ландшафтній організації меморіальних об'єктів.

Вазони розміщено у кожній вхідній зоні та головному вході, що веде до центральної частини скверу та оздоблено червоно-білим орнаментальним рисунком української вишиванки, тим самим, що прикрашає бордюр та гармонійно поєднується з візерунком бруківки у центральній частині скверу. Все це створить єдину колірну червоно-білу гамму, а орнамент української вишиванки підкреслить образ поета [25].

Рис. 3.7 – Фонтан у центральній частині скверу

Фонтан, що включає п’ять водних елементів, виконаний у білому кольорі, оздоблений орнаментом вишиванки зовні у біло-червоній, а всередині у біло-блакитній гаммі (рис.3.7). Створений з каменю, що імітує мармур. Виконує головним чином декоративну функцію, виступає крупним елементом, який є головним у прилеглій до нього зонах, стане його основною домінантою, організує та підпорядковує центральну частину скверу та одночасно сприяє покращенню мікроклімату.

Отже, садово паркові споруди та обладнання запроектованої території включають малі архітектурні форми (МАФ) різного функціонального призначення: утилітарного (лави, ліхтарі, сміттєзбірники), декоративного призначення (скульптури, вази). Інженерні споруди включають: водну гідроспоруду, стічні решітки, ліхтарі. Також будуть використані споруди монументального та декоративного призначення (скульптури, вази), які підібрані у класичному стилі з українськими мотивами біло-червоної гамми, оздоблені візерунком, що складається з орнаменту вишиванки, бо моду» на вишиванку у поєднанні з європейським костюмом започаткував Іван Франко.

ВИСНОВКИ

1. У непростих умовах сьогодення, в умовах інтенсивної трансформації міського середовища етноботанічні мотиви залишаються найчистішим джерелом збереження етнокультурних традицій, що визначають культурну ідентичність українського народу. Загальна ідея роботи – створення «зеленого фойє» з використанням етнотрадицій, в якому відвідувачі очікують початку театрального сеансу, архітектурно-організованого, обрамленого монументами і зеленими насадженнями простору, що входить в загальну систему міських ландшафтів м. Києва.

2. Сквер ім. Франка знаходиться у Печерському районі міста Києва на площі Івана Франка, на якій розташовується Національний академічний драматичний театр імені Івана Франка (пам'ятка архітектури). Територія проектування розташована у межах історичних ареалів і містить на своїй території об'єкти культурної спадщини – пам'ятки монументального мистецтва, присвячені українським акторам Миколі Яковченку і Гнатові Юрі (скульптори Володимир та Олексій Чепелики).

3. Здійснено аналіз особливостей озеленення та благоустрою території об'єкту проектування, виявлено основні проблеми ландшафтної організації території: нерівномірний розподілу елементів благоустрою; архітектурно-планувальна структура вимагає вдосконалення; недостатня кількість МАФ різного функціонального призначення; нерівномірність озеленення території скверу та збідненість видового складу рослин.

4. Для забезпечення комфортного відпочинку та перебування на території скверу під час очікування вистав запропоновано заходи щодо удосконалення функціонального зонування та планувальної структури (створення головного входу та пішохідного переходу, перенесення додаткового входу та зони паркування, яка заважала потраплянню відвідувачів зі сторони театру).

5. Добір рослин для використання на об'єкті проєктування проведено з врахуванням дендрологічних принципів та акцентовано увагу на символіку у творчості І. Франка та образ поета. Для використання у квітниковому

оформленні запропоновано півонію (сорт «Іван Франко») та улюблені квіти поета хризантеми (*Chrysanthemum* L.) та незабудки (*Myosotis* L.). Колірна гамма є біло-червоною з зеленими та блакитними акцентами, що підкреслює урочистість скверу, нагадує вишиванку та «відносить» нас до головної постаті скверу – І. Франка.

6. Садово паркові споруди та обладнання включають малі архітектурні форми утилітарного (лави, ліхтарі, сміттєзбірники) та декоративного призначення (скульптури, вази). Споруди монументального та декоративного призначення (скульптури, вази), мощення дорожньо-стежкового покриття запропоновано у класичному стилі з українськими мотивами біло-червоної гамми, оздоблені візерунком, що складається з орнаменту вишиванки, бо моду на вишиванку у поєднанні з європейським костюмом започаткував Іван Франко.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архітектура. Короткий словник-довідник. /За загальною редакцією А. П. Мардера. – К.: Будівельник, 1995. – 334 с.

2. Архитектурная композиція садов и парков / под. ред.. А. П. Вергунова. М. : Стройиздат, 1980. – С. 7-53.

3. Анненков Н.И. Amelanchier Med. Ботанической словар. СПб.: Имп. Академія наукъ, 1878. С. 27–28.

4. Бархин М. Б. Методика архитектурного проектирования в системе архитектурного образования: уч. -метод. пособие для архит. вузов и факультетов. – М.: Стройиздат, 1969. – 224 с.

5. Білоус В. І. Садово-паркове мистецтво: Коротка історія розвитку та методи створення художніх садів : [навч. посіб.] / В. І. Білоус]. – К. : Науковий світ, 2001. – 300 с.

6. Благоустрій територій. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://uadoc.zavantag.com/text/21432/index-1.html

7. Боговая И. О., Теодоронский В.С. Озеленение населенных мест. М.: Агропром-издат, 1990. 239 с.

8. Бондарь Ю. А. Ландшафтная реконструкция городских садов и парков / Ю. А. Бондарь, Н. П. Абесинова, Е. Н. Никитина, А. Ф. Сахаров; Научно-исслед. и проект. ин-т градостроительства в г. Киеве. - Киев: Будівельник, 1982. - 61 с.: ил.

9. Гатальська Н. В. Символічне значення рослин як складова етнокультурних традицій та особливості їх застосування при формуванні меморіальних парків //Матеріали міжнародної наукової конференції, присвяченої року культурної спадщини у Європі (4–7 липня 2018 р.). Умань, 2018 – Видавець «Сочінський М.М., С. 307– 314.

10. ДБН Б.2.2-5:2011. Благоустрій територій. Планування та забудова міст, селищ і функціональних територій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.vmr.gov.ua/

11. ДБН Б.2.2-12:2018 «Планування і забудова територій», затверджені Наказом Державного комітету України у справах містобудування і архітектури № 100 від 23.04.2018

12. Жмурко Ю. В., Панова Л. П. та ін. Методичні вказівки до вивчення курсу "Архітектурна композиція. Композиція-сприйняття". Частина 2. - Харків: ХДАМГ, 2002. - 60 с.

13. Каталог перспективного асортименту дерев і кущів для озеленення Києва та приміської зони. – К.: Фітосоціоцентр, 2007. – 34 с.

14. Кучерявий В. П. Ландшафтна архітектура: підручник / В.П. Кучерявий. – Львів: «Новий Світ-2000», 2020. – 521 с.

15. Ландшафтна архітектура : довідник термінів / В. П. Кучерявий, Р. П. Дудин, Т. М. Левусь. – Львів : Компанія «Манускрипт», 2010. – 156 с.

16. Национальный дендрологический парк «Софиевка»: [Монография]. Умань: Ремарк, 2006. 208 с.

17. Матеріалізація образів Гомерової «Одіссеї» в паркових композиціях «Софіївки», як вершина геніальності Людвіга Метцеля. Інтродукція рослин. 2000.

18. Олексійченко Н. О., Гатальська Н.В., Подольхова М. О., Мавко М.С. Меморіальні парки Києва. Монографія. Біла Церква: ПП Пшонківський, 2017. 336 с.

19. Опалко А.І., Андрієнко О.Д., Опалко О.А. Представники Amelanchier Medik. у НДП «Софіївка» НАН України. Вісті біосферного заповідника «Асканія Нова» (News Biosphere Reserve «Askania Nova»). Матеріали міжнародної наукової конференції. 4–7 липня 2018 р. 15 Інтродукція та досвід паркобудівництва в степовій зоні України (міжнародна наукова конференція, присвячена 125-річчю дендрологічного парку «Асканія Нова»). 2012.Т. 14: Спеціальний випуск. С. 194–198.

20. Площа Івана Франко [Електронний ресурс]. — http://www.uk.wikipedia

21. Семантична мотивація українських назв рослин. Мовознавство. 1979. № 4. С. 20–25

22. Символика деревьев в традиционной культуре славян: осина (опыт системного описания). Кодови словенских култура. 1996. Број 1. Биљке. С. 7–22

23. Степанов А. В. Объемно-пространственная композиция: Учеб. Для ВУЗов/ А.В. Степанов, В.И. Малыгин, Г.И. Иванова и др. – М. : Изд. «Ладья», 2000. – 256с.: ил.

24. Тихонов В. І. Озеленення міста Києва / В. І. Тихонов, В. Ф. Петренко, В. А. Садова. – К. : Будівельник, 1990. – 208 с.

25. Франко і вишиванка. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://na-skryzhalyah.blogspot.com/2016/05/blog-post_7.html

26. Чепелюк Ю. В. Архитектурная композиция как выражение "целого" - "единого". -К.: НИИТИАГ, 2000. – 30 с.

27. Шапошникова І. Символіка квітів у поетичній мові ІІ половини ХХ ст. // Збірник наукових праць. Філологічні науки. Південний архів. – Херсон, 2001. – Вип. ІХ.

28. Шумик М.І. Етноботанічні ділянки Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка: сучасний стан і перспективи розвитку //Матеріали міжнародної наукової конференції, присвяченої року культурної спадщини у Європі (4–7 липня 2018 р.). Умань, 2018 – Видавець «Сочінський М.М., С. 307– 314.

29. Ford R.I. Ethnobotany: Historical Diversity and Synthesis. The Nature and Status of Ethnobotany. 2nd edition. Ed. R.I. Ford. Ann Abbor, 1994. P. 33–49).

30. Franko Collection works: In 50 volumes [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://frankcillection.com.ua

31. Gundersen V., Frivold L. (2008). Public preferences for forest structures: A review of quantitative surveys from Finland, Norway and Sweden. Urban Forestry & Urban Greening 7, 241–258.

32. Lindemann-Matthies P., & Bose E. (2007). Species richness, structural diversity and species composition in meadows created by visitors of a botanical garden in Switzerland. Landscape and Urban Planning, 79 (3–4), 298–307. doi:10.1016/j.landurbplan.2006.03.007

33. Polat A.T., & Akay A. (2015). Relationships between the visual preferences of urban recreation area users and various landscape design elements. Urban Forestry & Urban Greening, 14(3), 573–582. doi:10.1016/j. ufug.2015.05.009

34. Rautalin M., Uusitalo J., & Pukkala, T. (2001). Estimation of tree stand characteristics through computer visualisation. Landscape and Urban Planning, 53(1–4), 85–94. doi:10.1016/s0169–2046(00)00142–0

35. The Official Web Site of the Franko Prize [Електронний ресурс]. – Режим доступу:зhttps://frankoprize.com.ua/index.php/uk/2020/05/25/vesnyana-kvitka-ivana-franka/

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Рис. А.1 – Ситуаційний план території об’єкта проектування.

Рис. А.2 – Існуючий стан центральної частини скверу.

ДОДАТОК Б

Рис. Б.1 – Концептуальна схема скверу.

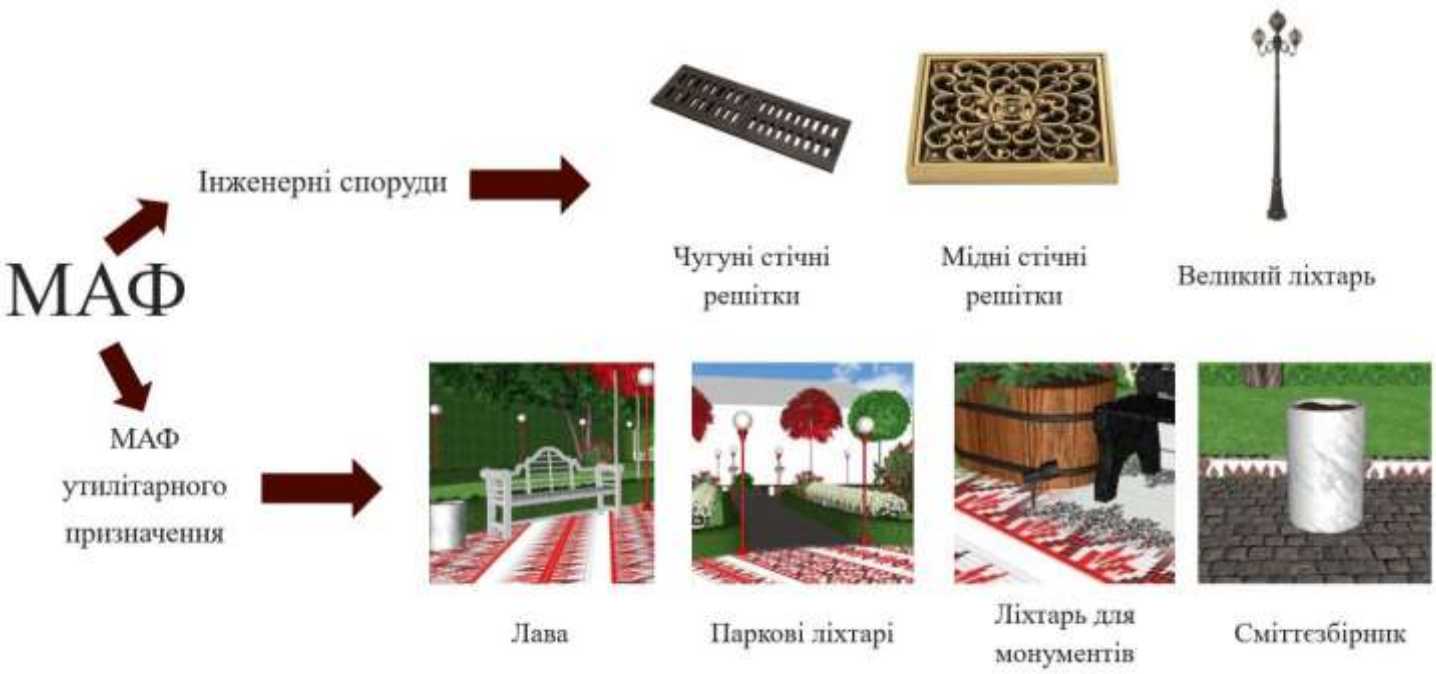

Рис. Б.2 – МАФ скверу: інженерні споруди, утилітарного призначення.

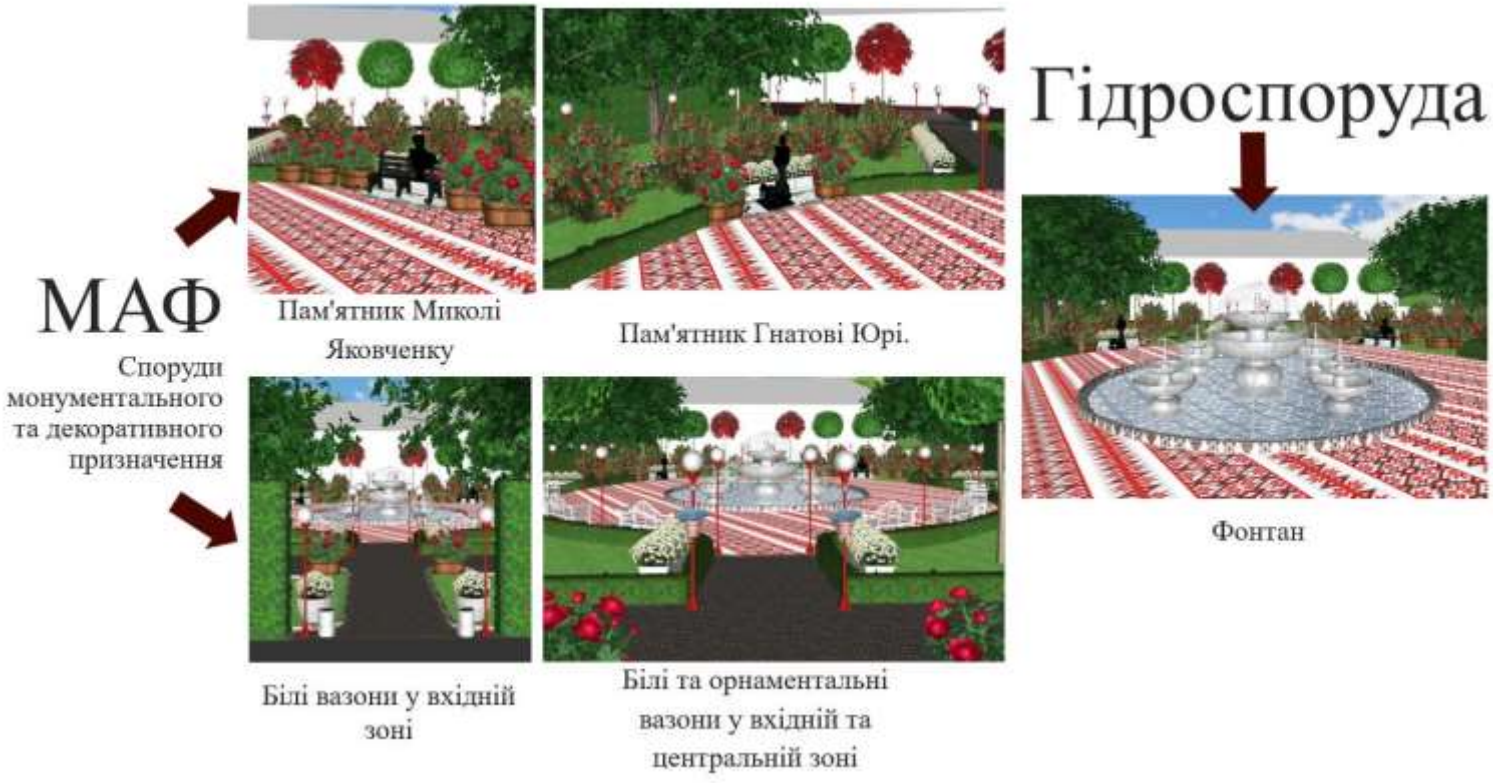

Рис. Б.3 – МАФ скверу: споруди монументального та декоративного призначення. Гідроспоруда.

Рис. Б.4 – Чавуні стічні решітки.

Рис. Б.5 – Мідні стічні решітки.

Рис. Б.6 – Великі ліхтарі.

Рис. Б.7 – Сміттєзбірники.

Рис. Б.8 – Пам'ятник Миколі Яковченку.

Рис. Б.9 – Пам'ятник Гнатові Юрі у ролі солдата Швейка.

Рис. Б.10 – Білі вазони у вхідній зоні.

Рис. Б.11 – Білі та орнаментальні вазони вхідної та центральної зони.